

OTDK dolgozat

Út Madartól Isztimérig, avagy a csehszlovák-magyar lakosságcsere egy érintett szemszögéből

Szerző: Szuri Dóra

Küldő intézmény: Kodolányi János Főiskola

Konzulens: Dr. Demeter Zsófia, főiskolai tanár

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEKEZDÉS	3
II. A CSEHSZLOVÁK-MAGYAR LAKOSSÁGCSERE EGYEZMÉNYHEZ VEZETŐ ÚT.....	3
III. A LAKOSSÁGCSERE- EGYEZMÉNY	7
IV. ELHAGYNI AZ OTTHONT	8
V. A KITELEPÍTÉS.....	9
VI. AZ ÚJ OTTHON	10
VII. MEHETÜNK HAZA	11
VIII. EMLÉKEZÉS.....	12
IX. BEFEJEZÉS	13
X. BIBLIOGRÁFIA.....	14
XI. KÉPEK.....	15

I. Bevezetés

Témám a magyar történelem egyik legszomorúbb, legtöbbet emlegetett időszakából merít, különös figyelemmel a II. világháború utáni felvidéki magyarság helyzetére. A napjainkban játszódó események arra engednek következtetni, hogy ez egy mai napig le nem zárult folyamat, ahol a magyarság helyzete és jogainak megítélése még mindig bizonytalan. Sokat hallunk és emlékezünk a zsidók deportálásáról és kényszermunkatáborba- kényszerítéséről, de azt már kevesebben tudják, hogy hasonló események játszódtak le a Magyarországtól elcsatolt területeken élő magyarokkal is. A „szerencsésebbeket” „csak” lakóhelyük elhagyására kényszerítették, és Magyarországra telepítették, másokat viszont a Szudéta-vidékre szállították, és egyszerűen eladták. A téma személyesen is jelentős nekem és családomnak, ugyanis apai nagy, - és déd nagyszüleim is a lakosságcsere-program áldozatai voltak. Őket Madarról, - egy kis felvidéki faluból - a Fejér megyei Isztimérre telepítették. 1948 áprilisában egy felháborító és aljas politikai döntés miatt el kellett hagyniuk az addigi otthonot, földeket, az ősöket a temetőben, szülőket és barátokat, - az egész addigi életüket. Dolgozatomban a lakosságcsere előzményeit, folyamatát és következményeit szeretném bemutatni, főként az őseim, és a többi kitelepített felvidéki szemszögéből, emlékeik, tapasztalataik alapján. Valamint ezzel szeretnék emléket állítani mindazoknak, akik úgy távoztak az élők sorából, hogy a kitelepítéssel lelkükben ejtett seb sosem gyógyult be...

II. A csehszlovák- magyar lakosságcsere-egyezményhez vezető út

Az első világháborút követő Trianoni- békeszerződés hatalmas sokként hatott a magyar népre. A dualizmus korában az Osztrák- Magyar Monarchia Európa egyik legnagyobb hatalmának számított, fejlett infrastruktúrájával, kiváló geopolitikai adottságokkal, sokszínű kultúrájával és népcsoportjaival. Természetesen, mint vesztes, sőt háborút kirobbantó államalakulat, nem létezhetett tovább, a győztesek pedig mindent megtettek, hogy a magyar rész a jövőben se erősödhesen meg. Ennek a legnyilvánvalóbb jele volt a Trianoni szerződés, ami a minden magyar által jól ismert területeket¹ elcsatolta a történelmi Magyarországtól. Számomra itt

¹ Romániához került: Erdély, Partium, valamint a Bánság keleti része (- 103 093 km², a Magyar Királyság 31,78%-a); Csehszlovákiához került: főleg rutének által lakott Kárpátalja, a főleg szlovákok lakta Felvidék, a szinte csak magyarok lakta Csallóköz; (- 61 633 km², a Magyar Királyság 18,9%-a); a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz került: Szerémség, Drávaköz (1163 km²), Bácska és a Bánság nyugati része, valamint a Muraköz (729 km²) és a Muravidék (947,8 km²)(- 62 092 km²), a Magyar Királyság 19,14%-a, valamint Horvátország:(- 42 541 km², a Magyar Királyság 12,87%-a). Ausztriához került: Burgenland, (- 3 965 km², a Magyar Királyság 1,22%-a). Lengyelországhoz került: Alsólápos (Lapsze Niżnie), Alsólipnica (Lipnica Wielka), Jablonka (Jablonka), Pekelnik (Piekelnik) és Podszkle (Podskle), Nowy Derzsény (Dursztyn), Bélakorompa (Krempachy)

természetesen csak a Felvidék a fontos, ami ebben az esetben 884 000 főnyi² veszteséget jelentett. Az itt élő magyar kisebbségben csak Hitler és Horthy kézfogásánál támadt fel újra a remény az összetartozásra, amit a Müncheni egyezmény majd az első bécsi döntés 1938-ban legitimált³. 1939 márciusában megszületett a Tiso vezette független Szlovákia (fasiszta bábkormány), valamint a Cseh- Morva Protektorátus. Eduard Beneš csehszlovák államelnök ekkor emigrációba kényszerült, ahol továbbra is azon fáradozott, hogy megteremtse egy olyan helyet, ami „*csak a csehek és szlovákok állama*”⁴, vagyis újra egyesítse Csehszlovákiát, bomlasztó (főleg német és magyar) kisebbségek nélkül⁵. Bár Chamberlain angol miniszterelnök a Müncheni egyezmény után kijelentette, hogy „*Németország és Anglia között soha többet nem kerülhet sor háborúra*”⁶, az mégis kitört ugyanazon év szeptemberében. Ennek hatására az antifasiszta koalíció országai az addigi összes egyezményt – köztük a Csehszlovákiát érintőket is - felmondták. A háború vége felé, amikor már körvonalazódni látszott a végkimenet, valószínű volt, hogy a hitleri totális háború miatt a német népet kollektív bűnössé nyilvánítják majd. Ez rövidesen be is következett az 1945. július 17-től, augusztus 2-ig tartó potsdami konferencián⁷, ahol viszont a magyar nép kollektív bűnösségét –Benešék bánatára- nem mondták ki, valamint a felvidéki magyarok kiutasítására való kérelmet is elutasították a nagyhatalmak. Beneš ez nem zavarta, és sorra

és Újbéla (*Nowa Biala*), Bukovinapodszkle (*Bukowina Osiedle*), Harkabúz (*Harkabuz.*) Szárnya (*Podsarnie.*) Feketebérc (*Czarna Góra*), Szepesgyörke (*Jurgów*) és Répásfalu (*Rzepiska*) (– 589 km², a Magyar Királyság 0,18%-a.) Olaszországhoz került: Fiume (mai neve: Rijeka) Isztriával és Zárával együtt (– 21 km², a Magyar Királyság 0,000065%-a) (http://hu.wikipedia.org/wiki/Trianoni_b%C3%A9keszerz%C5%91d%C3%A9s)

² Ez nem tisztán magyar népesség természetesen, voltak köztük szlovák, és rutén nemzetiségűek is, de a Csallóköz pl. majdnem szintiszta magyar terület volt. (Szuri Dóra)

³ Müncheni egyezmény: időpont: 1938. szeptember 29., helyszín: München, résztevők: Németország, Nagy-Britannia, Franciaország és Olaszország, eredménye: Csehszlovákia felosztása (http://hu.wikipedia.org/wiki/M%C3%BCncheni_egyezm%C3%A9ny)

Első bécsi döntés: időpont: 1939. november 2., résztevők: Magyarország, autonóm Szlovákia, Joachim von Ribbentrop, Galeazzo Ciano német és olasz külügyminiszterek, eredmény: etnikai revízió, Magyarország visszakapta a volt Csehszlovák Köztársaság déli részét, benne a Felvidéket, Kárpátaljai területeket és 1 millió 62 ezer lakost, akiknek a népszámlálás szerint 84%-a volt magyar és 10%-a szlovák (http://hu.wikipedia.org/wiki/Els%C5%91_b%C3%A9csi_d%C3%B6nt%C3%A9s)

⁴ DR LÁSZLÓ PÉTER: Fehérlapok- Adalékok a magyar-csehszlovák lakosságcserehez. 2. bővített kiadás, Szekszárd, Kerényi Nyomda Kft, 2004, 7.

⁵ Nem csak a német és magyar kisebbségek magas száma miatt bomlott fel Csehszlovákia, hanem a jelentős szlovák és cseh nacionalizmus is jelentős mértékben közrejátszott. Benešék egy indokot kerettek ezzel a német és magyar kisebbségek eltávolítására. (Szuri Dóra)

⁶ Chamberlain, angol miniszterelnök híres beszédéből egy részlet hazatérésekor Münchenből, a helstoni repülőtéren. Itt még senki nem tudta, hogy mire készül Hitler, de nemsokára kiderült, amikor ugyan azon év szeptemberében kitört a háború. (Szuri Dóra)

⁷ Potsdami konferencia: időpont: 1945. júl. 17-től augusztus 2-ig., a II. vh európai szakaszát befejezően, résztevők: Harry S. Truman –USA, Clement Atlee –Nagy-Britannia, Josif Sztálin –Szovjetunió, helyszín: a legyőzött Németország fővárosa, Cecilienhof-palota, téma: elsősorban Németország, de a többi legyőzött ország (Ausztria, Magyarország, Bulgária, Finnország, Olaszország és Románia) jövőjével kapcsolatos elképzelései is, döntés: Németország teljes megszállása, a megszállás gazdasági és politika céljainak meghatározása, a német kisebbségeket haza kell telepíteni Németországba. Háborús jóvátételi kérdésekben vita. Diplomáciai kapcsolatok felvétele Magyarországgal, Finnországgal és Bulgáriával. (http://hu.wikipedia.org/wiki/Potsdami_konferencia)

adta ki rendeleteit a vagyonekhozjárásokról és állampolgári jogok megvonásáról: „*Németek, magyarok, árulók földbirtokai haladéktalanul elkobzandók.*”⁸ Beneš igyekezett jó kapcsolatokat ápolni a nyugati és szovjet nagyhatalmakkal is, így támogatót talált –főleg a szovjetek személyében- a tisztán szlovák és cseh etnikumból álló Csehszlovákia újjáélesztéséhez. „*Beneš és politikustársai meggyőződéssel hitték, hogy a nagyhatalmak 1938 szeptemberében Münchenben azért dobták oda Csehszlovákiát Hitlernek és Horthynak, mert területén nagyszámú német és magyar nemzetiség él. Arra kerestek garanciát, hogy Csehszlovákia létét a jövőben ezen az alapon senki ne kérdőjelezhesse meg.*”⁹ Azt persze ebben a relációban nem vették figyelembe, hogy az államalakulat széteséséhez az erős szlovák nacionalizmus is nagyban hozzájárult, valamint hogy a csehek gyakran lenézték a fejletlenebb szlovákokat. Amikor a német seregek 1944-ben megszállták a szlovák területeket, felkelés robban ki, aminek vezetője a Szlovák Nemzeti Tanács pártja volt. Bár a németek könnyedén leverték őket, jelentőségük mégis megmaradt, mivel mögöttük állt az egész beneši emigráció, valamint a lakosság. Beneš a szlovák nemzeti öntudat érzésébe „*eredményesen csempészte be a magyarság ellen kidolgozott elképzeléseit*”¹⁰, felhasználva erre a Szlovák Nemzeti Tanácsot. Az emigránsok „*elérkezettnek látták az időt, hogy a közös hazában eltöltött évszázadok vélt vagy valós megalázottságáért a kortárs magyarokon vegyenek elégtételt.*”¹¹ Azt állították, hogy a magyarok birtokolják a legjobb földeket a szlovák területeken, míg nekik csak a hegyes, köves vidékek jutnak, amik nem alkalmasak a földművelésre. Üléseiken megfogalmazták, hogy „*meg kell fosztani őket vagyontuktól, gyűjtőtáborokba kell őket helyezni, és ki kell őket telepíteni Magyarországra, addig pedig Csehországba kell őket munkára vinni és birtokaikra szlovák földműves családokat kell telepíteni.*”¹² Szép lassan a magyarok iránti gyűlölet beépült az új csehszlovák demokráciába és nacionalizmusba, aminek valljuk be, ma is érezhető hatása van. A magyar kisebbség megijedt, féltek attól, hogy mi vár rájuk a háború végeztével, ezért már sokan azelőtt átmenekültek Magyarországra, vagy „önkéntesen” „reszlovakizálódtak”¹³. 1945-ben, mikor

⁸ DÖMÖLKI LAJOS: Beneši dekrétumok, Fejér Megyei Hírlap (2002.április 5. péntek) -februári 4/1945., ill. 104/1945-ös rendelet- Beneš dekrétumokból

⁹ DR LÁSZLÓ PÉTER: Fehérlaposok- Adalékok a magyar-csehszlovák lakosságcserehez. 2. bővített kiadás, Szekszárd, Kerényi Nyomda Kft, 2004, 7.

¹⁰ DR LÁSZLÓ PÉTER: Fehérlaposok- Adalékok a magyar-csehszlovák lakosságcserehez. 2. bővített kiadás, Szekszárd, Kerényi Nyomda Kft, 2004, 16.

¹¹ DR LÁSZLÓ PÉTER: Fehérlaposok- Adalékok a magyar-csehszlovák lakosságcserehez. 2. bővített kiadás, Szekszárd, Kerényi Nyomda Kft, 2004, 16.

¹² DR LÁSZLÓ PÉTER: Fehérlaposok- Adalékok a magyar-csehszlovák lakosságcserehez. 2. bővített kiadás, Szekszárd, Kerényi Nyomda Kft, 2004, 16.

¹³ reszlovakizáció: visszaszlovákosítást jelent, vagyis a szlovákok szerint elmagyarosodott szlovákoknak egy esély, visszatérni az anyanemzethez. A reszlovakizáltak visszakapták állampolgárságukat, és nem deportálták

Csehszlovákia keleti területei felszabadultak, Beneš hazatért az emigrációból, és április 5-én megalapította az új kormányát, Kassa székhellyel. Innen ered a Kassai kormányprogram¹⁴ neve is, ami az újjászületett köztársaság meghatározó dokumentuma volt, és immáron bevallotta a tisztán szlovák és cseh nemzetállam létrehozására való törekvéseket fogalmazott meg. Kimondta a németek és magyarok kollektív bűnösségét, amelyeket részletesen az államfő nevével fémjelzett dekrétumok¹⁵ tagoltak. Összesen 143 ilyen rendelet született, amelyekből talán a magyarságra nézve, az 1945. augusztus 2-án kiadott, 33. dekrétum járt a legsúlyosabb következményekkel. *„A rendelet automatikusan megfosztotta őket az állampolgárságuktól, ami a nyugdíj és más állami járulékok megvonását, az állami alkalmazásból való elbocsátást is maga után vonta. Betiltották a magyar nyelv használatát a közéletben, kizárták a magyar hallgatókat az egyetemokről, feloszlatták a magyar kulturális egyesületeket, befagyasztották a magyarok bankbetéteit. Lehetővé tették és szabályozták a németek és a magyarok földjeinek elkobzását, melyekre a cseheket és szlovákokat telepítették”*¹⁶. Mint már említettem, Beneš arra számított, hogy a potsdami konferencián a magyar nép kollektív bűnösségét is kimondják, és így törvényessé váltak volna dekrétumai a magyar vonatkozásban is. A nagyhatalmak azonban a felvidéki magyarságot csak mellékszereplőnek tekintették, akik több száz éve szülőföldjükön éltek, és a határtologatások miatt hol ide,- hol oda tartoztak. A magyar kormánynak persze már ekkor felvetették Benešék a lakosságcsere ötletét, de nagyhatalmi döntés híján a magyar fél nemet mondott. A csehszlovák vezetés belátta: eljött a taktikaváltás ideje. Ezentúl úgy próbálták elérni a magyar fél tárgyalóasztalhoz ülését, hogy a felvidéki magyarokat túszként kezdték kezelni. A Felvidéken elszabadult a pokol. A 88/1945-ös dekrétum kimondta az általános és kötelező munkaszolgálatot. A csehszlovák kormány megkezdte a magyarok deportálását a Szudéta-vidék németek által kiüresedett területeire. 1946 novemberétől 1947 februárjáig 44 ezer embert telepítettek ki, köztük nőket, férfiakat, gyerekeket és öregeket. Fűtetlen marhavagonokban szállították őket a cseh területekre, ahol a gazdagabb cseh gazdák egyszerűen megvásárolták őket. Mindenüket hátrahagyva vitték el őket az éj leple alatt a teherautók. Sokan hazaszöktek és visszafoglalták tulajdonukat, de számos deportált tulajdona

őket vagy telepítették ki. Így próbálták elérni, hogy minél kevesebb magyar kisebbség maradjon csehszlovák területeken. (http://hu.wikipedia.org/wiki/Edvard_Bene%C5%A1)

¹⁴ Kassai-kormányprogram: A csehszlovák kormány adta ki 1945-ben, Kassán. Az újjáalakult állam egy alapokmánya, amely törvényesen is kimondta a tisztán Csehszlovák nemzetállam megeremelésére vonatkozó törekvéseket. (http://hu.wikipedia.org/wiki/Kassai_korm%C3%A1nyprogram)

¹⁵ Beneš dekrétumok: az 1945 májusa és októbere között, Beneš által kiadott 143 rendelet, ami szabályozta a két kollektívan bűnös nemzetséggel kapcsolatos kérdéseket. (http://hu.wikipedia.org/wiki/Benes_dekr%C3%A9tumok)

¹⁶ http://hu.wikipedia.org/wiki/Benes_dekr%C3%A9tumok

a vagyon kezelőinek kinevezett bizalmiakhoz került. A magyar állam és közvélemény élénken foglalkozott a felvidéki eseményekkel, és még a New York Times is cikkezett a két ország elmérgesedett viszonyáról. A csehszlovák kormánynak éppen ez volt a célja, felhívni a magyar kormány figyelmét a felvidéki magyarok helyzetére, és tárgyalóasztalhoz ültetni őket.

III. A lakosságcsere-egyezmény¹⁷

A két ország képviselője, Gyöngyösi János külügyminiszter és Clementis külügyi államtitkár, 1945. december 3-án kezdte meg a tárgyalásokat. Az első találkozáson mindegyikük kifejtette elképzelését. A csehszlovák koncepció szerint, magyar ember nem maradt volna Csehszlovákiában. Úgy gondolták, hogy annyi embert telepítenének ki, ahány magyarországi szlovák önként vállalja hazatelepülését. A lakosságcsere résztvevői minden ingóságukat vihetnék magukkal, és az anyaországuk kárpótolná őket az elhagyott ingatlanokért. Az ezen felüli magyar kisebbség pedig vagy reszlovakizálódik, vagy vagyonek Kobzással kiutasítatik Csehszlovákia területéről. A lakosságcsere lebonyolítását pedig egy csehszlovák magyar vegyesbizottságra bíznák. Gyöngyösi nem tehetett mást, mint elutasította ezt a csomagtervet, de néhány dologban egyetértett. Ő is jónak látta a vegyesbizottság felállítását, de javasolta, hogy nagyhatalmi tagokat is tartalmazzon. Ezen kívül nem zárkózott el attól, hogy az önként kitelepülő szlováksággal egyenlő számú magyart fogadjunk be, de a fennmaradó magyar egyoldalú kiutasítását visszautasította. Ragaszkodott ahhoz, hogy a csehszlovák kormány biztosítsa a magyar kisebbség jogait, enélkül nem hajlandó tovább tárgyalni a lakosságcsereéről sem. Ugyanakkor kifejtette, ha a csehszlovák kormány ragaszkodik a tisztán nemzetállamhoz, akkor a magyar kisebbséget földdel együtt adja át Magyarországnak. A magyar államnak olyan hatalmas gondokkal kellett megküzdenie ezidőtájt, mint a háborús veszteségek, jóvátételi kötelezettségek és a hontalan menekülők tömege, amik mellett nem tudta felvállalni további betelepülők tízezreit a Felvidékről. A SZEB nyomására viszont folytatni kellett a tárgyalásokat, ugyanis a nagyhatalmak megegyeztek abban, hogy a magyar kisebbség jelenléte Csehszlovákiában veszélyezteti a biztonságot. Ezenkívül az újabb tárgyalások kezdetéig a csehszlovák erők fokozták a szankciókat a felvidéki magyarok ellen. A tárgyalásokat 1946 februárjától folytatták megint, ami a csehszlovák fél zsaroló tárgyalástechnikája miatt többször is megszakadni látszott, de a szovjet-vezetésű SZEB nem

¹⁷ Lásd: Dr Vizi László Tamás professzor, a Kodolányi János Főiskola tanára, a Társadalomtudományi Tanszék Vezetője, Külpolitika II. tantárgy 4. előadása (2008. október 9.), Kodolányi János Főiskola

engedte halogatni a döntést, amit 1946. február 27-én írtak alá. A szerződésbe nem került bele a felvidéken maradó magyarok állampolgári jogainak a biztosítása. A szlovák fél viszont szabadon szervezhette propagandáját a magyarországi szlovákság meggyőzésére. Mindezek felül Magyarország még befogadott 1000 „háborús bűnöst”, akiket Benešék határoztak meg. A csehszlovák fél kapott 3 hónapot a magyarországi szlovákok „átcsábítására”, és 6 hónapot arra, hogy kijelölje az áttelepülő magyarokat. A magyar közvéleményt igencsak megrázta a szerződés, mert a megkérdezésük nélkül döntöttek a sorsuk felől, valamint nem értették, ha a szlovák fél önként mehet, ez miért nem vonatkozik rájuk is. A magyar fél megpróbálta húzni a cserét ameddig csak lehet, ezzel pedig csak újabb szankciókat ért el Felvidéken.

IV. Elhagyni az otthont¹⁸

A Komáromtól 21 km-re fekvő szlovákiai Madar község, ahonnan az apai részem származik, közel 800 évre visszamenő történelemmel bír. Egyike volt azoknak a tisztán magyar lakta falvaknak, amit a csehszlovák politikai vezetés szükségesnek látott megbontani. Előzetesen már vizsgálták a magyarlakta területeket, fő szempont volt az eredet, hogy van-e szlovák kötődés, az eredet-, minthogy van-e nemkívánatos felmenő, (fasiszta, vagy katona, stb.), valamint a fő kérdés: az ingatlanok mérete, területe.

1. Madar címere

2. Nagypapám (bal szélén) és barátai, 1942-Madar

Az általános tendencia azt mutatta, hogy elsősorban a gazdagabb, több földdel rendelkező közép- és gazdagabb paraszti réteget telepítették ki, bár pl. Madarról szinte logikátlanak tűnő módon telepítették ki az embereket. Egy olyan falunak,

3. A déd nagyszüleim madari háza

ahol a legtöbb család gyökere 400-500 évre is visszavezethető, hatalmas sokkot

jelent egy ilyen esemény. Ott, ahol mindenki rokon szegről-végről, ahol mindenki tud

¹⁸ Lásd: NAGY LAJOS: Madar. 1198-1998, (Nyolc évszázad története a Mátyusföldi Madar község életében) Madar, 1998. 122-123.

Lásd: Madar- láttnivalók, Komárom, Komáromi (Komárno) Nyomda és Kiadó Kft. 1996.

Lásd: doc. Th. Dr. Nagy Lajos Phd DrHabil- Madar lelkésze, a szlovákiai Selye János Egyetem Református Teológiai-karának tanára, Benke Albert és felesége, (szül. Izsó Gizella), a dédnagyszüleim: Szuri András és felesége (szül. Bence Mária), Szuri Gergely, és fia- Szuri András, a nagyszüleim: id. Szuri László és felesége (szül. Szuri Margit) és édesapám: ifj. Szuri László elbeszélései alapján.

mindent a másiktól, ott nehezen élnek meg egy ilyen eseményt. Azok, akik ősidők óta laknak egy területet, nem akarják elhagyni azt. Megfoszthatják őket ugyan jogaiktól, de akkor is ragaszkodnak őseik földjéhez. A madari kitelepítettek soha nem hagyták volna el otthonukat önszántukból. Büszke, nagybecsű, dolgos emberek voltak és maradtak a mai napig is. 1848 januárjában kezdődött a falu kálváriája, megjöttek a fehérlapok. Aki kapott, 3 hónapon belül mennie kellett, akkor még nem lehetett tudni, hogy hova. Sokan még a falut sem hagyták el azelőtt, tehát a teljes ismeretlenbe mentek. 3 hónapjuk volt arra, hogy az addigi életüket „becsomagolják”. Minden faanyagból, amiből csak lehetett, ládákat készítettek a takarmánynak, a lisztnek, valamint a többi élelmiszernek. Vittek, amit csak tudtak, mert nem tudták, hogy az új hazában milyen körülmények várnak majd rájuk. Takács Antal így készült az útra: „(...) *Az egyik földem végét szép jegenyesor zárta le. Engedély nélkül több köbméter fát termeltem ki. A derekából deszkát fűrészelttem, abból ládákat szögelttem. A szalmát-szénát docskáztam. Az udvar végében csak a budi maradt állva. A gazdasági fölszerelést, gépeket letisztogattam, amennyire lehetett becsomagoltam.*(...)”¹⁹ Petrik Sándor így élte meg az indulás előtti időszakot: „*Milyen a parasztember? Már megkaptam az értesítést a kitelepítésről, tudtam, hogy mennünk kell, mégis kimentem szántani. A földeket már elvetették, de volt a Szekince mellett egy darabka mély fekvésű földem, amelyről mindig csak késő tavasszal húzódott vissza a víz. (...) Amikor a feleségemmel összekerültünk, ez a vízjárta darabka föld volt az első, saját földünk. Talán ezért is mentem ki oda utoljára, elbúcsúzni. (...) Úgy mentem a barázdában, hogy potyogott a könnyem. Nem szégyeltem bevallani, én ezekkel a keserű könnyekkel vettem be utoljára a földemet.*(...)”²⁰ Végül a hivatalos adatok szerint 60 257 szlovák, és 76 616 magyar cserélődött át, amivel látható, hogy az elvileg paritáson alapuló szerződést nem sikerült teljesíteni. A szlovák áttelepedők 15 kataszteri holdat és 4400 lakóházat, míg a magyarok 160 ezer holdat és 15 700 lakóházat hagytak hátra. A magyar kormány legnagyobb problémája az volt, hogy biztosítsa a szükséges földeket és lakóépületeket, amit másoktól kellett elvenni.

V. A kitelepítés²¹

¹⁹ DR LÁSZLÓ PÉTER: Fehérlaposok- Adalékok a magyar-csehszlovák lakosságcserehez. 2. bővített kiadás, Szekszárd, Kerényi Nyomda Kft. 84.o.

²⁰ DR LÁSZLÓ PÉTER: Fehérlaposok- Adalékok a magyar-csehszlovák lakosságcserehez. 2. bővített kiadás, Szekszárd, Kerényi Nyomda Kft,107.o, Petrik Sándor, Vámosladány

²¹ Lásd: NAGY LAJOS: Madar. 1198-1998, (Nyolc évszázad története a Mátyusföldi Madar község életében) Madar, 1998. 122-123.

A kiköltözés napján, 1948 áprilisában magyar rendszámú teherautók érkeztek Madarra. Takács Antal emlékezései: „(...) Aztán jöttek a teherautók rakodókkal együtt. Hozzá sem kellett nyúlnom semmihez. (...) Ekkor már nem érdekelt semmi. Olyan közömbösen néztem végig az egészet, mint az egyik barátom a fronton, (...) aki egy jajszó nélkül nézte végig, hogyan amputálják térdben a lábát.”²² A búcsúzkodás a szülőktől, rokonoktól, barátoktól már előtte lévő nap lezajlott. Mindenki el akart köszönni, hiszen nem tudták, mikor látják újra egymást, vagy látják e egyáltalán. Megkezdődött a hatalmas ládák, a bútorok, a használati tárgyak és nem utolsó sorban az állatok felrakodása a teherautókra, ami elszállította őket a köbölkúti vasútállomásra. Ott bepakoltak a vonatba, ahol minden család kapott elég helyet, majd mikor elkészültek, beszálltak a bútoraikat szállító marhavagonba -mivel nem volt személyszállító része a járműnek-, és elindultak. Cseri Árpád emlékezései: „(...) Édesapám szavai most is a fülemben csengenek, alakja megjelenik képzeletemben, amint kapaszkodva kihajolt a síneken csattogó marhavagon félig nyitott ajtaján e szavakkal: Még egyszer megnézem a templomot, a házunkat, a temetőt, hátha többé nem láthatom. Igaza lett. Csak emlékeiben őrizte élete végéig.”²³ Szobnál mentek át Magyarországra, ahol egy szerény rendezvény keretében köszöntötték őket új „hazájukban”. Ekkor azt gondolták, hogy valahova majd a Dél-Alföldre szállítják őket, mert az önként hazatelepülő szlovákság ezen a területen lakott. Szobon régi jó madari szokás szerint a barátok, cimborák betértek a helyi kocsmába és ittak egyet az új otthonra, míg a vonat újra el nem indult. A következő állomás a Déli-pályaudvar volt, és itt eszméltek rá, hogy a Dunántúlra mennek majd, így nem lesznek messze Madartól. A végállomás Bodajk volt, egy Székesfehérvártól 25 km-re fekvő kisváros. Itt már

4. Pakolás a teherautókra

5. Nagypapám és rokonai a köbölkúti vasútállomáson

6. A marhavagonokban

Lásd: Madar- látnivalók, Komárom, Komáromi (Komárno) Nyomda és Kiadó Kft. 1996.

Lásd: doc. Th. Dr. Nagy Lajos Phd DrHabil- Madar lelkésze, a szlovákiai Selye János Egyetem Református Teológiai-karának tanára, Benke Albert és felesége, (szül. Izsó Gizella), a dédnagyszüleim: Szuri András és felesége (szül. Bence Mária), Szuri Gergely, és fia- Szuri András, a nagyszüleim: id. Szuri László és felesége (szül. Szuri Margit) és édesapám: ifj. Szuri László elbeszélései alapján.

²² DR LÁSZLÓ PÉTER: Fehérlaposok- Adalékok a magyar-csehszlovák lakosságcserehez. 2. bővített kiadás, Szekszárd, Kerényi Nyomda Kft. 85.o

²³ DR LÁSZLÓ PÉTER: Fehérlaposok- Adalékok a magyar-csehszlovák lakosságcserehez. 2. bővített kiadás, Szekszárd, Kerényi Nyomda Kft., 105. o. (Cseri Árpád avató beszéde a bátaszékre telepített felvidékiek emlékoszlopának avatásakor.)

várták őket ugyan azok a teherautók, amikre Csehszlovákiában pakoltak Egy Bocsor Elemér nevű civil ruhás katona köszöntötte őket, és kiosztotta a házkulcsokat. Megtudták, hogy új lakóhelyük egy Isztimér nevű, főként svábok lakta község, ami innen 10 km-re található, így hát az idősebbeknek ott kellett maradni egy éjszakára az állatokkal, míg a fiatalabbak, akiknek volt biciklijé, elindultak megnézni a falut, és új házaikat.

VI. Az új otthon²⁴

Isztimér, a kis bakonyi falu majdnem tisztán svábok lakta település volt. A felvidéki magyarok betelepülése előtt a magyar állam már megkezdte kitelepítésüket, ugyanis az önkéntesen hazamenő szlovákság nem rendelkezett nagy földekkel, házakkal, így a felvidéki magyarokat csak a svábok lakta nagyobb házakkal és földekkel lehetett kárpótolni. Mire a

7. Isztimér címere

madariak megérkeztek Isztimérré, már csak üres házakat találtak, na meg a ki nem telepített lakosokat, akik gyűlölettel várták az újonnan érkezőket. Őket okolták ugyanis rokonaik kitelepítéséért. Volt olyan sváb család is, akit nem haza telepítettek, csak egy másik házba falun belül, a régi házát, pedig egy felvidéki család kapta meg. Mivel a németek csak 50 kg-ot vihettek magukkal, ezért a legtöbb tárgyukat kénytelenek voltak házukban hagyni, amiket a falu vezetése elárverezett. Ők azonban azt hitték, hogy a

8. Déd nagyszüleim az új házuk előtt-1948

betelepedett magyarok használják tárgyaikat, és rajtuk próbálták behajtani ezeket. A nagypapámék egy német kovács házát kapták meg, aki többször visszaszökött Németországból kovácsszerszámaikat keresve, amiket soha nem talált meg. A beilleszkedés elég nehezen indult. Persze a fiatalokkal nem volt gond, mert őket nem érdekelték az ellentétek, de a

9. Dédnagymamám az új ház gazdasági épületei előtt-1949

²⁴ Lásd: NAGY LAJOS: Madar. 1198-1998, (Nyolc évszázad története a Mátyusföldi Madar község életében) Madar, 1998. 122-123.

Lásd: Madar- látnivalók, Komárom, Komáromi (Komárno) Nyomda és Kiadó Kft. 1996.

Lásd: doc. Th. Dr. Nagy Lajos Phd DrHabil- Madar lelkesze, a szlovákiai Selye János Egyetem Református Teológiai-karának tanára, Benke Albert és felesége, (szül. Izsó Gizella), a dédnagyszüleim: Szuri András és felesége (szül. Bence Mária), Szuri Gergely, és fia- Szuri András, a nagyszüleim: id. Szuri László és felesége (szül. Szuri Margit) és édesapám: ifj. Szuri László elbeszélései alapján.

Lásd: ERDŐS FERENC: Isztimér története (1193-1993), Székesfehérvár, Vörösmarty Nyomda Rt. 1993, 61-68.

felnőtt svábok sokáig csak jöttmenteknek tekintették a madariakat. A helyzetet az is nehezítette, hogy a magyar kormány betelepített még vasmegyei családokat is, akik tényleg nincstelenek voltak, így a svábok nem tettek különbséget magyar és magyar között. A gyűlölet sokáig jelen volt a faluban. Amikor meghalt az első madari, a sváb asztalos, aki készítette koporsóját azt mondta, hogy bár az utolsónak csinálná. Voltak, akik nehezen élték meg a beilleszkedést: „(...) a ládába csomagolt ünneplő ruhát csak akkor vettük elő, amikor híre jött, hogy valahol meghalt valaki. Utána oda raktuk vissza, mert nem gondoltuk, hogy ez lesz a végleges otthonunk. (...) Ez a korosztály végig rosszul érezte magát, elkészült innét, aki tehette el is ment (...)”²⁵. Az első betakarítás időszakában azonban kiderült, hogy a felvidéki magyarok dolgos emberek, vannak eszközeik a munkához, tudnak, szeretnek dolgozni, értenek a mezőgazdasághoz és a többi munkához, valamint otthonaikat is tisztán tartják. A madari családok 15-15 hold földet kaptak, függetlenül attól, hogy mennyit hagytak hátra. A földekben csak annyi különbség volt, hogy nem mindegyik volt bevetve, de minőségüket és fekvésüket tekintve mindenkinek hasonló jutott. A beköltözés után rögtön megkezdték a munkákat a földeken, ugyanis éppen az árpavetés idején érkeztek Isztimérre. A másik nagy probléma a vallás kérdése volt, mivel a felvidéki magyarok reformátusok voltak, míg a svábok katolikusok, és csak ilyen templom volt Isztiméren. Nemsokára ez is megoldódott, mert egy üresen álló házból kis református imaházat alakítottak ki, aminek Sükösd Sándor lett az első lelkésze. Innentől kezdve esküvőket, istentiszteleteket, ha kellett, temetéseket tartottak „templomukban”. Itt házasodtak össze a nagyszüleim is. Később pedig református temetőt alapítottak, ahová szeretett halottaikat helyezték örök nyugalomra.

VII. Mehetünk HAZA²⁶

²⁵ DR LÁSZLÓ PÉTER: Fehérlaposok- Adalékok a magyar-csehszlovák lakosságcserehez. 2. bővített kiadás, Szekszárd, Kerényi Nyomda Kft. 132.o. Sente Antal visszaemlékezése

²⁶ Lásd: NAGY LAJOS: Madar. 1198-1998, (Nyolc évszázad története a Mátyusföldi Madar község életében) Madar, 1998. 122-123.

Lásd: Madar- látónivalók, Komárom, Komáromi (Komárno) Nyomda és Kiadó Kft. 1996.

Lásd: doc. Th. Dr. Nagy Lajos Phd DrHabil- Madar lelkésze, a szlovákiai Selye János Egyetem Református Teológiai-karának tanára, Benke Albert és felesége, (szül. Izsó Gizella), a dédnagyszüleim: Szuri András és felesége (szül. Bence Mária), Szuri Gergely, és fia- Szuri András, a nagyszüleim: id. Szuri László és felesége (szül. Szuri Margit) és édesapám: ifj. Szuri László elbeszélései alapján.

Lásd: ERDŐS FERENC: Isztimér története (1193-1993), Székesfehérvár, Vörösmarty Nyomda Rt. 1993, 61-68.

A legelső időpont, amikor felvidéki kitelepített kapott útlevelet és hazamehetett egy rövid látogatásra, 1956 nyara volt. Természetesen ez sem volt egyszerű folyamat, kérvényezni kellett, önéletrajzot kellett írni, és persze rengeteget várni. Sokan Komáromban vettek házat, hogy közelebb legyenek a határhoz, és Madarhoz. A határátlépés nem volt így sem egyszerű. Be kellett jelentkezni a csehszlovák csendőrségen, bejelenteni, hogy ki meddig kíván maradni, és kinél. Sokan ott is vásároltak, mert jóval olcsóbb volt, mint nálunk. A

10. Az első madari látogatás, 1956

nagyamám bátyja, Szuri András és felesége szerettek volna visszaköltözni Madarra, mert a feleségének szülei ottmaradtak, és egyedüli gyermek révén nem volt itt senkije férjén kívül. Több éven keresztül tartó, hosszadalmas és bonyolult papírmunkák után engedélyezték visszaköltözésüket 1963-ban. Ehhez le kellett mondaniuk magyar állampolgárságukról, így hontalanná váltak. Nem kaphatták vissza régi házukat sem, a szülőkhöz költöztek. Fiuknak, aki már Magyarországon elvégezte az első osztályt, komoly gondot okozott a szlovák nyelv tanulása a madari általános iskolában. De mindez csak részletkérdés volt már számukra, az őket ért megpróbáltatások után. Maradékitalanul boldogok voltak, hiszen végre újra otthon lehettek. Ők voltak az egyetlen madari kitelepített család, aki visszatért régi otthonába.

András bátyja –ahogyan mi hívtuk- egy különleges megtiszteltetésként szlovák és magyar nyugdíjat is kapott később, az utóbbit ráadásul dollárban. Persze ez nem kárpótolta őt a szenvedéseierért. De szülőföldjén halhatott meg, és ott temették el. Neki ez jelentette a legtöbbet.

nagyamám bátyja, Szuri András és felesége szerettek volna visszaköltözni Madarra, mert a feleségének szülei ottmaradtak, és egyedüli gyermek révén nem volt itt senkije férjén kívül. Több éven keresztül tartó, hosszadalmas és bonyolult papírmunkák után engedélyezték visszaköltözésüket 1963-ban. Ehhez le kellett mondaniuk magyar állampolgárságukról, így hontalanná váltak. Nem kaphatták vissza régi házukat sem, a szülőkhöz költöztek. Fiuknak, aki már

11. Szuri András újból otthon, 1964, Madar

VIII. Emlékezés

Szerencsére a két falu szoros kapcsolatot ápol a mai napig, és Madaron mindig megemlékeznek a kitelepítés napjáról. Persze a hivatalos kapcsolat-ápolás csak a rendszerváltás után bontakozhatott ki, előtte még beszélni sem igazán lehetett róla. A szétszakított családok persze nem felejtettek, és nagy ünnepséget tartottak a kitelepítésük 50

12. A bronztábla

éves évfordulóján ahol még a nagyszüleim is részt vettek. Ekkor egy kopjafát avattak/avattunk fel Madaron, és egy bronztáblát, aminek létrehozásában a nagypapám is szerepet vállalt. A tábla azóta a madari református templom falán lóg. Sajnos a 60 éves évfordulót nagyszüleim már nem érték meg, csak a szüleimmel lehettünk jelen.

IX. Befejezés

Dolgozatomban egy olyan eseményt próbáltam bemutatni, ami nem igazán ismert, mégis csaknem százezer honfitársunk életét keserítette meg és okozott örök sebet, ami még a mai napig nem gyógyult be. Addig sajnos nem is fog, amíg Eduárd Beneš szobrát a magyar állam kérése ellenére is felavatják, amíg magyarokat vernek Szlovákiában, és amíg a szlovák szélsőjobboldali párt alapja a magyarellenesség. A nagyszüleim soha nem kaptak semmiféle kártérítést, vagy legalább egy bocsánatkérést a szlovák vagy cseh állam részéről. Ők ennek ellenére mindig azt szerették volna, hogy próbáljunk túllépni a múlton és a fájdalmon, de ne merüljön feledésbe, hogy mi történt a családdal. Próbáljunk beilleszkedni az új környezetünkbe, de soha ne felejtjük el, hogy honnan jöttünk, és kik a rokonaink, akiktől elszakított minket egy rossz politikai döntés. Ők halálukig úgy emlegették Madart, mint a hazát, otthont, annak ellenére, hogy jó környezetre találtak Isztiméren is, ami felnevelte őket, ahol családot alapítottak, majd szép csendben meghaltak és nyugszanak. Mégis ott van az igazi otthonuk, és egy kis részben úgy érzem az enyém is. Nekem is gyorsabban kezd dobogni a szívem, ha meglátom a madari dombokat...

13. A madari református templom falán található tá

IX. Bibliográfia

- NAGY LAJOS: Madar. 1198-1998, (Nyolc évszázad története a Mátyusföldi Madar község életében) Madar, 1998.
- DR LÁSZLÓ PÉTER: Fehérlaposok- Adalékok a magyar-csehszlovák lakosságcserehez. 2. bővített kiadás, Szekszárd, Kerényi Nyomda Kft, 2004
- ERDŐS FERENC: Isztimér története (1193-1993), Székesfehérvár, Vörösmarty Nyomda Rt. 1993
- Madar- látnivalók, Komárom, Komáromi (Komárno) Nyomda és Kiadó Kft. 1996.
- TIPARY LÁSZLÓNÉ- TIPARY LÁSZLÓ: Szülőföldem szép határa- Szlovákiai magyarok deportálása, Lilium Aurum kiadó, 2004
- CSICSAY ALAJOS: Mérföldkövek a ködben, Xantusz Iroda, 2006
- GLATZ FERENC: Magyarok a Kárpát-medencében, 2. kiadás, Pallas Lap- és Könyvkiadó vállalat, 1989
- Fejér Megyei Hírlap: 2002. április 5. pénteki szám
- http://hu.wikipedia.org/wiki/Trianoni_b%C3%A9keszerz%C5%91d%C3%A9s
- http://hu.wikipedia.org/wiki/M%C3%BCncheni_egyezm%C3%A9ny
- http://hu.wikipedia.org/wiki/Els%C5%91_b%C3%A9csi_d%C3%B6nt%C3%A9s
- http://hu.wikipedia.org/wiki/Kassai_korm%C3%A1lnyprogram
- http://hu.wikipedia.org/wiki/Potsdami_konferencia
- http://hu.wikipedia.org/wiki/Edvard_Bene%C5%A1
- http://hu.wikipedia.org/wiki/Benes_dekr%C3%A9tumok
- DOC. TH. DR. NAGY LAJOS PHD DRHABIL- Madar lelkesze, a szlovákiai Selye János Egyetem Református Teológiai-karának tanára, BENKE ALBERT és felesége, (szül. IZSÓ GIZELLA), a dédnagyszüleim: SZURI ANDRÁS és felesége (szül. BENCE MÁRIA), SZURI GERGELY, és fia- SZURI ANDRÁS, a nagyszüleim: ID. SZURI LÁSZLÓ és felesége (szül. SZURI MARGIT) és édesapám: IFJ. SZURI LÁSZLÓ elbeszélései, emlékei alapján.

X. Képek

Madaron, még a kitelepítés előtt

Szuri András lakodalmas menete, 1947, Madar

Baloldalon a nagymamám, Szuri Margit, 1947, Madar

Szuri Mária, a nagypapám nővére, ő Madaron maradhatott, mert már férjhez ment 1948-ban, és így már ő egy új családba számított, akik ott maradhattak, 1949. Madar

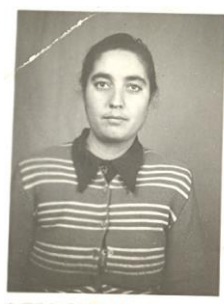
Isztimér, a beilleszkedés időszaka

Nagypapám, Szuri László a kép jobb szélén, az isztiméri focicsapat kapusaként, 1953

Nagypapám a kép jobb szélén az isztiméri színjátszó kör egyik próbáján, 1954

Nagymamám, Szuri Margit egy Móron készült képe 1953-ban, 22 évesen

Nagypapám a katonaság alatt, 1954

Isztimér, családalapítás

Szuri Csaba, édesapám öccsének keresztelője 1961-ben, Isztiméren. Sükösd Sándor, az első isztiméri református pap az első sor szélén, jobbról a második.

Nagyszüleim, Szuri László és Szuri Margit, a két fiukkal, Lászlóval és Csabával 1963-ban

Déd nagyszüleim, Szuri András és Bence Mária édesapámmal és öccsével, 1963-ban

Akik elköltöztek

A képen nagypapám, Szuri László, aki élete végéig Isztiméren maradt, mellette nővére Szuri Margit, akit nem telepítettek ki és Madaron lakhatott, a legszélén pedig a legidősebb testvér, Szuri András, akit szintén Isztimérré telepítettek, de családjával Komáromba költözött 1962-ben, hogy minél közelebb legyen Madarhoz.

Az egyetlen madari család, aki a kitelepítés után, hatalmas tortúra árán visszatérhetett szülőfalujába. A kép jobbszélén nagymamám bátyja, Szuri András, mellette pedig menyé és fia, András.